

Keskusrikospoliisi
PL 285
01301 Vantaa

Lausunto
POL-2024-159403
6.11.2024

ID-24808813 1 (3)
POL-2024-159403

Hallintovaliokunnalle

KRP asiantuntijalausunto U_40_2024 vpKeskusrikospoliisin kirjallinen asiantuntijalausunto U 40/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon (EU-US-sopimusneuvottelut)

Nykyinen sääntelykehikko

EU:n eEvidence sääntelykokonaisuus liittyen rajat ylittävään pääsyyn sähköiseen todistusaineistoon on valmistelussa kansallisten täytäntöönpanosäännösten osalta. Tavoitteena on tehostaa sähköisen todistusaineiston hankkimista rajat ylittävissä tilanteissa EU alueella palveluita tarjoavien palveluntarjoajien osalta datan sijainnista riippumatta. EU digipalvelusäädös velvoittaa palveluntarjoajia toimii laittoman sisällön torjumiseksi, tietojen toimittamiseksi lainvalvontaviranomaisille sekä rikoksia koskevista epäilyistä ilmoittamisen osalta.

Oikeudellisen yhteistyön osalta sovelletaan EU-alueella eurooppalaista tutkintamääräystä (EIO) koskevaa direktiiviä sekä EU-alueen ulkopuolisten maiden kanssa kahden tai monenvälisiä sopimuksia. Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus ja sen lisäpöytäkirja sekä erityisesti toinen lisäpöytäkirja, jonka ratifiointiprosessi on alkamassa, pyrkii myös tehostamaan rajat ylittävää sähköisen todistusaineiston hankintaa sekä oikeudellista yhteistyötä tältä osin. YK puitteissa on käynnissä neuvottelut yleissopimuksesta kyberrikollisuuden torjumiseksi.

Keskusrikospoliisin tietopyynnöt

Keskusrikospoliisin kansainvälisten asioiden ISP-toiminto teki vuonna 2023 yhteensä 3169 pyyntöä ulkomaalaisille palveluntarjoajille. Kyseiseen määrään on laskettu mukaan perinteiset tiedonsaantipyynnöt (2509 kappaletta), hätäpyynnöt (328 kappaletta) sekä datansäilöpyynnöt (332 kappaletta). Valtaosa tietopyynnöistä tehdään Yhdysvaltoihin sijoittautuneille palveluntarjoajille niiden merkittävimmän markkinaosuuden vuoksi.

Tietopyynnöissä tyypillisesti ollut kyse käyttäjätietoihin tai tiedot käyttäjän tunnistamiseksi kuuluviin tietoluokkiin kuuluvista tiedoista. Tiedonsaantipyynnöt eivät sisällä televalvontaan tai sisältötietoihin rinnastettavien tietojen pyytämistä, sillä ulkomaalaiset palveluntarjoajat eivät luovuta viranomaisille näitä tietoja ilman oikeusapupyyntöä.

Hätäpyyntöjen osuus pyynnöistä on ollut merkittävä, noin 10 prosenttia kaikista pyynnöistä. Hätäpyyntöihin liittyvillä tiedoilla on ollut erittäin tärkeä merkitys välittömien hengen ja terveyden vaaraan liittyvissä tilanteissa. Hätäpyynnöistä rikosperusteisia pyyntöjä on ollut 116 kappaletta ja ne ovat liittyneet esimerkiksi pommi- ja koulu-uhkauksien torjuntaan. Erityisesti sijaintitiedoilla on hätäpyyntöjen tilanteissa keskeinen merkitys. Kuitenkin kadonneen tai itsetuhoisen henkilön paikantamiseen liittyviä pyyntöjä on ollut myös merkittävä määrä, yhteensä 212 kappaletta. Nämä pyynnot eivät ole olleet tilanteiden esitietojen perusteella rikosperusteisia mutta näillä tiedoilla on pystytty suuntaamaan poliisitoimintaa oikea-aikaisesti hengen ja terveyden suojaamiseksi.

Tietopyynnot ovat olleet vakiintunut tapa hankkia tietoa käyttäjän tunnistamiseksi tilanteessa, jossa oikeusapumenettelyä on pidetty liian pitkäkestoisena ja raskaana menettelynä tietopyyntöjen suuren määrän ja toisaalta pyydettyjen tietojen luonteen vuoksi (peruskäyttäjätiedot). Toiminta on perustunut palveluntarjoajien vapaaehtoisuuteen, osittain Yhdysvaltojen oikeusviranviranomaisen suostumukseen suorasta yhteydenpidosta palveluntarjoajiin sekä keskinäiseen kahdenväliseen yhteistyöhön ja sopimiseen palveluntarjoajien kanssa noudatettavista menettelyistä. Tietojen käsittely Suomessa on pohjautunut poliisin henkilötietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin.

Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi on osaltaan tuottanut tietoa Suomen kantojen muodostamista varten sopimusneuvottelujen kuluessa. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä valtioneuvoston kantaan kirjatulla tavalla saavutettaisiin EU-sääntelyn kanssa yhteensopiva sopimus, jossa otettaisiin huomioon erityisesti EU-sääntelyssä vahvistettu tietosuojaja muu perusoikeusääntely taso. On tärkeää, että nykyiset, jo voimassa olevat kansainvälisen yhteistyön välineet ja toimet sekä velvoitteet otetaan huomioon siten, että sopimus on yhteensopiva voimassa olevien järjestelyiden kanssa sekä tarpeeton päällekkäisyys vältetään.

Huomionarvoista on, että eEvidence asetuksen ja siihen liittyvän direktiivin soveltamisen alkaessa elokuussa 2026 EU-alueella palveluita tarjoavat palveluntarjoajat ovat velvollisia nimeämään laillisen edustajan, jolle tietopyynnot voidaan EU-alueella toimittaa datan sijainnista riippumatta. Velvoite koskee myös yhdysvaltaisia palveluntarjoajia. Huolimatta tästä päällekkäisyydestä on nähtävissä, että luomalla yhteisesti sovittu menettelytapa tietojen toimittamiseksi tuetaan oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta sekä velvoittavuutta tietojen toimittamiseksi. Yhtenäiset säännöt selkeyttävät palveluntarjoajien vastuita ja helpottavat pidemmällä tähtäimellä niiden toimintaa tietojen toimittamisessa. Ensiarvoisen tärkeää on, ettei EU sääntelyn ja sopimuksen välille jää ristiriitaisuuksia.

Käytännön soveltamisen näkökulmasta on tärkeää, että sääntelykokonaisuudessa säilyy kansainvälisen oikeuden ja unionin sääntöjen välinen johdonmukaisuus mutta soveltamisesta ei tehdä oikeusapumenettelyä vastaavaa hidasta ja kankeaa mekanismia esimerkiksi käyttäjää koskevien perustietojen osalta tai noudatettavien ilmoitusmenettelyiden osalta. Keskusrikospoliisi on kiinnittänyt neuvottelujen kuluessa huomiota myös siihen,

etteivät menettelytavat saa johtaa rikosvastuun kannalta henkilöiden eriarvoiseen kohteluun esimerkiksi kansalaisuuden perustella.

Kysymys on uudenaikaisesta rajat ylittävän yhteistyön muodosta, joissa tietopyynnot kohdistetaan suoraan palveluntarjoajiin. EU sääntelyssä on tältä osin tukeuduttu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle (EIO, eEvidence kokonaisuus). EU-USA sopimus poikkeaa tältä osin EU sääntelystä. Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan lopullisen sääntelyn ei tule johtaa siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus saada suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja silloin, kun se ei ole Suomen perustuslain, kansallisen lain tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan sallittua.

Havaitusti maiden erilaiset kriminalisoinnit voivat johtaa tällaiseen tilanteeseen. Sopimuksen edellyttämä pyynnön perusteena olevan rikoksen rangaistavuuden taso saattaa täyttyä pyytävässä maassa, mutta teko ei ole pyynnön vastaanottavan maan kansallisen lain mukaan lainkaan rikos. Esimerkiksi EIO-sääntelyssä tällaisia tilanteita on pyritty estämään rajamalla pakkokeinojen käyttöä näissä tilanteissa (EIO lain 2:9.3 §). Vaikka suora rajat ylittävä yhteistyö ei edellytä kansallisten viranomaisten päätöksentekoa, vastaavan suojamekanismin tai reunaehtojen tarvetta tulisi harkita ja arvioida myös EU-USA sopimuksen osalta. Suoraan yhteydenpitoon pohjautuva yhteistyö ei voine oikeuttaa pidemmälle menevää yhteistyötä kuin mitä oikeudellisen yhteistyön osalta on EU:ssa sallittua.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että neuvottelujen edetessä jäsenmaita kuullaan tiiviisti siten, niillä on aito vaikutusmahdollisuus sopimuksen sisältöön neuvottelutilanteen mukaisesti.

Keskusrikospoliisin apulaispäällikkö Timo Kilpeläinen

Rikostarkastaja Anu Jaakkola

Jakelu

Hallintovaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallitus
Sisäministeriö